

Poslovno udruženje komunalnih preduzeća **KOMDEL**

Beograd, Branka Krsmanovića 13

Tel/Fax: 011 2408 092, Tel: 011 2400 227

E-mail: komdel@ttigroup.co.rs www.ttigroup.co.rs

Stručna služba: **TTI Group** d.o.o. Beograd

Beograd, mart 2022. godine

INFORMACIJA 07

PROGRAM UPRAVLJANJA OTPADOM U REPUBLICI SRBIJI ZA PERIOD 2022 – 2031 GODINE

Vlada Republike Srbije je krajem januara donela **Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period 2022-2031 godine** koji je objavljen u Službenom Glasniku RS br. 12/22 od 01. februara ove godine. Ovaj strateški dokument opredeljuje pravce u kojima će se dalje razvijati sistem upravljanja svim tokovima otpadom u Republici Srbiji, a ovde dajemo kratak osvrt na neke delove Programa koji se odnose na upravljanje komunalnim čvrstim otpadom za koji su operativno zadužena lokalna komunalna preduzeća kojima su lokalne samouprave poverile obavljanje te komunalne delatnosti.

Opis postojećeg stanja u oblasti upravljanja komunalnim otpadom

U ovom delu Programa postojeće stanje je opisano i analizirano tako da u osnovi većina iznetih konstatacija odgovara realnom stanju na terenu. Tu je prvo navedeno da je počev od 2010. godine u Srbiji izgrađeno osam regionalnih deponija u okviru regionalnih centara za upravljanje otpadom, a da je kod nas trenutno aktivno 12 sanitarnih deponija.

Dalje se navodi da zbog nedostatka prostora za dalje odlaganje otpada usled zapunjениh deponija, pojedine opštine svoj komunalni otpad preusmeravaju na susedne regionalne deponije.

Kod trajnog zbrinjavanja komunalnog otpada konstatovano je da su u poslednjih 10-tak godina u Srbiji urađena 32 projekta sanacije, zatvaranja i rekultivacije smetlišta kao i da je u ovom periodu urađeno ukupno 18 regionalnih planova upravljanja otpadom.

Kada se radi o obuhvatu, navedeno je da procenat stanovnika obuhvaćenih organizovanim prikupljanjem otpada pokazuje trend porasta, ali da stopa reciklaže i dalje nedovoljna.

U Programu je konstatovana i činjenica da se u prethodnom periodu **nije mnogo postiglo na razvijanju sistema finansiranja upravljanja otpadom** i primeni ekonomskih instrumenata, gde je **zaostatak evidentan i kod cena usluga upravljanja otpadom** koje u ukupnom sistemu finansiranja svakako zauzimaju centralno i najvažnije mesto.

Kod sistema za sakupljanje i odvoz komunalnog otpada, glavni nedostatak koji se konstatiše je vezan za nedovoljne kapacitete i aktivnosti na primarnoj separaciji i reciklaži, ali pored toga Program konstatiše da su ukupni kapaciteti za sakupljanje i odvoz nedovoljni:

1. nedovoljan je broj i struktura kontejnera za sakupljanje otpada;
2. neadekvatna je distribucija kontejnera;
3. nedostaju odgovarajuća vozila za prevoz otpada;
4. neadekvatna je učestalost transporta otpada;
5. neadekvatne su rute kretanja vozila.

U oceni postojećeg stanja u delu koji se odnosi na bilo koji vid tretmana i trajnog zbrinjavanja komunalnog otpada, konstatiše se da je stepen reciklaže nedovoljan, da nije razvijen sistem tretmana organskih frakcija (kompostiranje) ili nekih drugih vidova mehaničke obrade komunalnog otpada.

U Programu se dalje navodi da je zaključno sa 2021-om godinom u Srbiji izgrađeno deset regionalnih sanitarnih deponija i još dve koje nisu regionalnog tipa koje su u funkciji:

- 1) regionalna sanitarna deponija „Duboko” Užice;
- 2) regionalna sanitarna deponija „Vrbak” Lapovo;
- 3) regionalna sanitarna deponija Kikinda;
- 4) regionalna sanitarna deponija „Gigoš” Jagodina;
- 5) regionalna sanitarna deponija „Željkovac - Deponija dva” Leskovac;
- 6) regionalna sanitarna deponija „Muntina padina” Pirot;
- 7) regionalna sanitarna deponija „Jarak” Sremska Mitrovica;
- 8) regionalna sanitarna deponija Pančevo;
- 9) regionalna sanitarna deponija Subotica;
- 10) regionalna sanitarna deponija „Vinča” Beograd;
- 11) sanitarna deponija „Meteris” Vranje;
- 12) sanitarna deponija „Vujan” Gornji Milanovac.

Identifikovani su regioni koji će u narednom periodu za odlaganje otpada koristiti postojeće regionalne sanitarne deponije u susednim regionima. Odluka o zajedničkom obezbeđivanju i sprovođenju upravljanja otpadom („Službeni glasnik RS”, broj 45/18) podržava ovaj pristup.

Ocena stanja i glavni problemi i izazovi

Glavni izazovi u vezi sa upravljanjem otpadom u Republici Srbiji najvećim delom su vezani za oblasti i poslove za koje su zadužena naša komunalna preduzeća, a u Programu su apostrofirani su sledeći problemi:

- pokrivenost uslugama sakupljanja komunalnog otpada je 86,4% stanovništva, prema izveštaju Agencije za zaštitu životne sredine za 2020. godinu, što se ocenjuje kao nedovoljno;
- odvojeno sakupljanje reciklabilnog otpada, osim ambalažnog otpada iz domaćinstava, još uvek nije adekvatno sprovedeno. Nije sprovedeno odvojeno sakupljanje tekstila i frakcija opasnog otpada koje proizvode domaćinstva. Biootpad se sistemski ne odvaja na izvoru i ne reciklira, iako su preuzete početne mere. Ne postoji dovoljan broj centara za sakupljanje otpada u lokalnim samoupravama;
- ciljevi za recikliranje komunalnog otpada, koji su postavljeni u prethodnom periodu, nisu dostignuti. Stopa recikliranja za komunalni otpad, prema Agenciji za zaštitu životne sredine, a po obračunu prema novoj metodologiji EU, iznosila je 15,5% u 2020. godini;
- veći deo komunalnog otpada netretiran se odlaže na deponije, a znatan deo komunalnog otpada još uvek se odlaže na nesanitarne deponije;
- nedovoljno je izgrađenih regionalnih centara za upravljanje komunalnim otpadom. Osnovni koncept razvoja obuhvata izgradnju infrastrukture u upravljanju otpadom:

regionalnih centara za upravljanje otpadom (što uključuje regionalne deponije, transfer stanice, postrojenja za separaciju reciklabilnog otpada, postrojenja za kompostiranje), postrojenja za tretman opasnog otpada itd;

- opasan otpad iz domaćinstava ne sakuplja se odvojeno od mešanog komunalnog otpada;
- sprovođenje izveštavanja o otpadu u skladu sa zahtevima nacionalnog zakonodavstva nije zadovoljavajuće. Jedan od razloga je činjenica da neformalni sektor igra značajnu ulogu u prikupljanju materijala za reciklažu iz domaćinstava. Osim toga, izveštavanje o prikupljanju i tretiraju mešanog i odvojeno sakupljenog komunalnog otpada je nepotpuno;
- nedovoljni su kapaciteti za reciklažu i ponovno iskorišćenje, bar za neke vrste otpada, kao što su staklo, drvo i aluminijum;

Opšti i posebni ciljevi Programa

Opšti cilj je razvijanje održivog sistema upravljanja otpadom u svrhu očuvanja resursa i smanjenja negativnih uticaja na životnu sredinu, zdravlje ljudi i degradaciju prostora.

To uključuje: prevenciju nastajanja otpada, smanjenje količina reciklabilnog otpada koji se odlaže na deponije, smanjenje udela biorazgradivog otpada u odloženom komunalnom otpadu, smanjenje negativnog uticaja odloženog otpada na životnu sredinu, klimu i ljudsko zdravlje i upravljanje nastalim otpadom po principima cirkularne ekonomije.

Ostvareni napredak u pogledu ostvarivanja opšteg cilja Programa **pratiće se kroz sledeće pokazatelje:**

1) stepen komunalnog otpada koji se odlaže na nesanitarne deponije u odnosu na ukupnu količinu otpada generisanog komunalnog otpada (%);

2) stepen zbrinutog opasnog otpada (%).

Za ostvarivanje opšteg cilja Programa utvrđuju se sledeći posebni ciljevi:

Poseban cilj 1: Unapređen sistem upravljanja komunalnim otpadom kroz povećanu stopu reciklaže, smanjeno odlaganje biorazgradivog otpada na deponije i smanjeno odlaganje otpada na nesanitarne deponije gde je potrebno ostvariti sledeće:

- povećanje stope reciklaže komunalnog otpada na ukupnih 25% po masi do 2025. godine i 35% do 2030. godine;
- povećanje stope pripreme za ponovnu upotrebu i reciklažu komunalnog otpada na minimalno 55% po težini do kraja 2025. godine i minimalno 60% po težini do kraja 2030. godine;
- smanjenje odlaganja biorazgradivog otpada na deponije do 2028. godine, na 75% ukupne količine biorazgradivog otpada stvorenog 2008. godine;
- do kraja 2029. godine uspostavljeno odvojeno sakupljanje za papir, metal, plastiku, staklo i tekstil;
- povećanje stope reciklaže biootpada na 20% do 2025. godine i 40% do 2029. godine;
- povećanje stope reciklaže papira i kartona na 25% do 2025. godine i 35% do 2029. godine;
- smanjenje odlaganja otpada na nesanitarne deponije na 0% do 2034. godine.

Poseban cilj 2: Uspostavljen sistem održivog upravljanja opasnim i industrijskim otpadom za čije dostizanje je potrebno ostvariti sledeće:

- do kraja decembra 2029. godine uspostavljeno odvojeno sakupljanje frakcija opasnog otpada koje proizvode domaćinstva;
- izgraditi kapacitete za upravljanje opasnim i industrijskim otpadom.

Poseban cilj 3: Povećana stopa sakupljanja, ponovne upotrebe i reciklaže posebnih tokova otpada i efikasnije korišćenje resursa što podrazumeva:

- povećanje pokrivenosti sistema odvojenog sakupljanja ambalažnog otpada na 100% do 2028. godine;
- recikliranje masenog udela celokupnog ambalažnog otpada od 65% do 2025. i 70% do 2030. godine
 - 50% težine za plastiku do 2025. i 55% do 2030
 - 25% težine za drvo do 2025. i 30% do 2030
 - 70% težine za crne metale do 2025. i 80% do 2030
 - 50% težine za aluminijum do 2025. i 60% do 2030
 - 70% težine za staklo do 2025. i 75 % do 2030
 - 75% težine za papir i karton do 2025. i 85% do 2030;
- povećanje stope sakupljanja otpadnih prenosivih baterija i akumulatora na ukupnih 25% po masi do 2031. godine;
- povećanje stope sakupljanja otpada od električne i elektronske opreme iz domaćinstava na 45% do 2031. godine;
- povećanje stope pripreme za ponovnu upotrebu, recikliranje i druge vrste ponovnog iskorišćenja materijala, uključujući i razastiranje otpada kao zamene za druge materijale neopasnim otpadom od građenja i rušenja, isključujući prirodni materijal definisan u kategoriji 17 05 04 na listi otpada na 40% do 2029. godine.

Poseban cilj 4. Ojačan kapacitet institucija u oblasti upravljanja otpadom i usklađena regulativa sa propisima EU koji porazumeva jačanje kapaciteta institucija, a odnosi se na usklađivanje pravnog okvira sa pravnim tekovinama EU, poboljšanje praćenja i izveštavanja u oblasti upravljanja otpadom, jačanje kapaciteta Agencije za zaštitu životne sredine i jačanje kapaciteta inspekcije za zaštitu životne sredine. Takođe, podrazumeva se jačanje kapaciteta lokalnih samouprava i državne uprave, kao i regionalnih preduzeća za upravljanje otpadom.

Planirana ulaganja u komunalnu infrastrukturu

U skladu sa ukupnim ambicijama i opštim i posebnim ciljevima, Program predviđa i odgovarajuća infrastrukturna ulaganja koja su jedan od preduslova za njegovu uspešnu realizaciju. Obzirom da se radi o višegodišnjim investicijama i ulaganjima velike vrednosti realizacija ovih ulaganja planirana je postepeno u ukupno tri faze.

U prvoj fazi bi se pre svega ojačali kapaciteti lokalnih samouprava i regiona za sakupljanje, transport i tretman komunalnog otpada i reciklabilia, uz zatvaranje svih smetlišta koja ne ispunjavaju inženjersko tehničko tehnološke standarde za ekološki bezbedno odlaganje prethodno neiskorišćenog ostatka.

U drugoj i trećoj fazi aktivnosti će se selektivno sprovoditi, a u zavisnosti od veličine naselja i gustine naseljenosti

FAZE U REALIZACIJI	Velika gustina naseljenosti, glavni gradski centri – Beograd	Regioni sa velikim naseljima – Novi Sad, Niš, Kragujevac	Ostali regioni
Prva faza	<ul style="list-style-type: none"> Oprema za sakupljanje i transport otpada kako bi se osigurala 100% pokrivenost uslugama Transfer stanice (tamo gde je primenljivo) Primarna separacija reciklažnog materijala (inicijalno sistemom dve kante, sa perspektivom daljeg razvoja) Sekundarna separacija na regionalnom nivou Kućno kompostiranje (30%) Primarna separacija zelenog otpada i kompostiranje na lokalnom nivou Centri za sakupljanje otpada (kabasti otpad, otpad od električne i elektronske opreme, otpadno ulje, opasan otpad iz domaćinstava) Deponije koje u potpunosti ispunjavaju inženjersko-tehničke tehnološke standarde Zatvaranje postojećih deponija (prestanak rada, uspostavljanje kontrolisanog ulaza i ogradijanje) Oprema za nadzor i izveštavanje 		
Druga faza	Pretvaranje otpada u energiju Dalji razvoj primarne separacije Proširenje obima kućnog kompostiranja	Pretvaranje otpada u energiju Proizvodnja RDF Dalji razvoj primarne separacije Proširenje obima kućnog kompostiranja	Dalji razvoj primarne separacije Proširenje obima kućnog kompostiranja Odvojeno prikupljanje i biološki tretman otpada
Treća faza	<p>Dalje odvojeno prikupljanje i biološki tretman biorazgradivog otpada Proširenje obima kućnog kompostiranja Rekultivacija zatvorenih nesanitarnih deponija</p>		

Dodatne obaveze komunalnih preduzeća

U realizaciji Programa upravljanja otpadom u periodu 2022-2031. godine, **naša komunalna preduzeća** kojima su lokalne samouprave poverile da obavljaju delatnost upravljanja otpadom na lokalnom ili regionalnom nivou, izvesno će imati značajnu ulogu, ali i **čitav niz novih obaveza** kojima će moći da odgovore **jedino ako im osetnije budu ojačani njihovi kapaciteti.**

U investicionom delu izvesno je da se **može računati na značajnu finansijsku podršku**, a koja će se realizovati bilo preko Zalenog fonda Republike Srbije, bilo od strane međunarodnih finansijskih razvojnih institucija ili određenih finansijskih linija i donatorskih programa koji se prate i koordiniraju na nivou Vlade Republike Srbije.

Međutim, čak i kada bi se investicije u objekte i opremu finansirale u potpunosti iz bespovratnih namenskih sredstava, **nove obaveze** komunalnih preduzeća **izvesno će doneti novi kvalitet u postupanju sa otpadom, ali će generisati i dodatne operativne troškove** (1) primarne i sekundarne separacije, (2) postupanja sa posebnim tokovima otpada, (3) mehaničko bioškog tretmana i na kraju, (4) sanitarnog deponovanja prethodno neiskorišćenog ostatka. Prema KOMDEL-ovim računicama **u novom ekološki održivom sistemu**, da bi pokrile troškove **cene usluga upravljanja otpadom** trebalo bi da budu na nivou od oko **55-60 evra po toni sakupljenog, tretiranog i bezbedno zbrinutog komunalnog otpada**, što znači da bi **sadašnje cene** trebalo da u narednih par godina **u proseku budu povećane za 60-70%**.

Drugim rečima, da bi Program mogao da se realizuje kako je planirano, paralelno sa kapitalnim ulaganjima, **nužno je da se jačaju tehnički, finansijski i kadrovski kapaciteti komunalnih preduzeća**, a praksa će pokazati koliko su lokalne samouprave zaista spremne da odgovore ovom možda i najvećem izazovu.